

การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ : วิธีการและเครื่องมือที่ทันสมัย*

PUBLIC POLICY ANALYSIS: MODERN METHODS AND TOOLS

กนกกร อารีรักษ์, วิทวัส พงศ์กรเกียรติ

Kanokkorn Areerak, Witthawat Phongkonkit

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: cherrykanokkorn@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา “การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ : วิธีการและเครื่องมือที่ทันสมัย” ซึ่งเครื่องมือต่าง ๆ จะช่วยให้เพิ่มความแม่นยำในการตัดสินใจ เสริมสร้างความเข้าใจเชิงลึก เพิ่มประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการวิเคราะห์ สนับสนุนการวางแผนและการจำลองสถานการณ์ เพิ่มความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของนโยบายสาธารณะ โดยการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนานโยบายที่มีประสิทธิภาพ โดยการใช้วิธีการและเครื่องมือที่ทันสมัยจะช่วยให้การวิเคราะห์มีความถูกต้องและเชื่อถือได้มากขึ้น ควรมีความเข้าใจในข้อดีและข้อจำกัดของแต่ละวิธีการและเครื่องมือ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของนโยบายที่ต้องการวิเคราะห์ ซึ่งวิธีที่นำมาวิเคราะห์นโยบายอาจใช้ทั้งการวิเคราะห์เชิงปริมาณ คือ การใช้ข้อมูลเชิงสถิติในการประเมินผลกระทบของนโยบาย โดยมักใช้แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ เพื่อคาดการณ์ผลลัพธ์นั้น และการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ที่มุ่งเน้นที่การสำรวจและเข้าใจประสบการณ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิเคราะห์เนื้อหาก็ได้ โดยการนำเครื่องมือที่ทันสมัยมาช่วยในการวิเคราะห์นโยบายทั้ง การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ การจำลองสถานการณ์ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ แต่สิ่งที่ขาดไม่ได้คือ การประเมินผลนโยบายซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ โดยมีวิธีการประเมินที่หลากหลายสามารถเลือกใช้ได้ อย่างไรก็ตามวิธีการและเครื่องมือที่ทันสมัยยังมีข้อดี การวิเคราะห์เชิงปริมาณช่วยให้การตัดสินใจมีความชัดเจนและมีข้อมูลรองรับและการเครื่องมือทันสมัย เช่น Big Data และ GIS ช่วยให้การวิเคราะห์มีความละเอียดและหลากหลาย และข้อจำกัด การวิเคราะห์เชิงปริมาณอาจไม่

---

*Received April 29, 2025; Revised May 21, 2025; Accepted May 28, 2025

สามารถอธิบายความซับซ้อนได้ทั้งหมด ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์อาจมีความไม่ถูกต้องหรือไม่สมบูรณ์ การใช้เครื่องมือทันสมัยต้องการความรู้และทักษะเฉพาะทาง

คำสำคัญ: การวิเคราะห์; นโยบายสาธารณะ; วิธีการ; เครื่องมือที่ทันสมัย

Abstract

Objectives of this article were to study “Public Policy Analysis: Modern Methods and Tools”. The tools can help increase decision-making accuracy, enhance insight, increase efficiency and speed of analysis, support planning and simulation, and increase transparency and credibility of public policies. Public policy analysis is an important process in developing effective policies. Using modern methods and tools will help make the analysis more accurate and reliable. However, analysts should understand the advantages and limitations of each method and tool so that they can choose the one that is appropriate for the context of the policy that needs to be analyzed. The methods used for policy analysis may include both quantitative analysis, which is the use of statistical data to assess the impact of the policy, often using economic models and big data analysis to predict the results, and qualitative analysis, which focuses on surveying and understanding the experiences of stakeholders, using in-depth interviews and content analysis. By using modern tools to help in policy analysis, including big data analytics, simulation modeling, and the use of information technology, what is indispensable is policy evaluation, which is an important part of public policy analysis. There are various evaluation methods that can be chosen. However, modern methods and tools also have advantages and limitations, and modern tools such as Big Data and GIS allow for more detailed and diverse analyses. The quantitative analysis may not be able to explain all the complexities. Data used in analysis may be inaccurate or incomplete. Using modern tools requires specialized knowledge and skills.

Keywords: Analysis; Public Policy; Methods; Modern Tools

บทนำ

การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะเป็นกระบวนการที่สำคัญในการจัดการและพัฒนานโยบายของรัฐบาล ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อให้การตัดสินใจและการดำเนินการของภาครัฐมีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืน (Bardach, 2012) การวิเคราะห์นโยบาย (Policy Analysis) นั้นจะเกิดขึ้นควบคู่กับการเกิดของนโยบายสาธารณะ โดยการวิเคราะห์นโยบายจะทำให้เราได้แนวนโยบายที่มีความเหมาะสม (สมพร เพื่องจันทร์, 2552) โดยเนื้อหาของ การวิเคราะห์นโยบายอาจกล่าวได้ว่าเป็น เครื่องมือหรือกระบวนการสำคัญที่จะนำไปใช้เพื่อ ค้นหานโยบายที่เหมาะสมภายใต้บริบทที่แตกต่างกัน โดยในการเสนอทางเลือก เสนอต่อ องค์การทางการเมืองเพื่อเลือกทางเลือกนโยบายที่ดีที่สุดที่เหมาะสมที่สุดและบางครั้ง ทางเลือกนโยบายที่ดีที่สุดอาจไม่ได้รับ การนำไปปฏิบัติ (Hogwood & Gunn, 1984)

เหตุผลสำคัญที่ทำให้การศึกษาเรื่องการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติถูกละเลย มาเป็นเวลานาน มาจากฐานคติที่ว่าขั้นตอนการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัตินั้นเป็นเรื่อง ธรรมดา ไม่มีเนื้อหาสาระ และไม่มีคุณค่าควรแก่การสนใจของนักวิชาการมากนัก เพราะ เป็นการขยายผลของขั้นตอนการกำหนดนโยบายเท่านั้น แต่โดยความเป็นจริงแล้ว ขั้นตอน การนำนโยบายไปปฏิบัติมีความสัมพันธ์กับสาเหตุและเงื่อนไขต่าง ๆ มากมาย อีกทั้งมัน เกี่ยวข้องกับวิธีการศึกษาและการวิเคราะห์กระบวนการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ นั้น ยัง ไม่มีมาตรฐานที่ชัดเจนและมีความซับซ้อน อันทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการศึกษา ดังนั้น การอธิบายและการจำแนกสาระสำคัญของขั้นตอนการนำไปปฏิบัติให้นักวิชาการ ไม่สนใจเรื่องการนำนโยบายไปปฏิบัติ แต่กลับไปสนใจขั้นตอนการกำหนดนโยบายมากกว่า ที่สำคัญ การศึกษาขั้นตอนการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาและ ทรัพยากรจำนวนมาก ตลอดจนต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย การศึกษาเรื่อง ดังกล่าวจึงมิใช่เรื่องง่ายนัก จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้ศึกษาการนำนโยบายสาธารณะไป ปฏิบัติต้องประสบกับปัญหาเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติว่ามีกรอบการศึกษาเพียงใด ใช้ตัวแปรอะไรมาศึกษา และจะวัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไป ปฏิบัติได้อย่างไร (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2549)

นอกจากนั้นมี 2 อุปสรรคสำคัญที่ทำให้การขับเคลื่อนนโยบายในสังคมไทยสะดุด เพราะปัญหาเชิงโครงสร้างจาก “การเมืองรวมศูนย์อำนาจ” แม้จะสั่งการได้รวดเร็ว แต่อาจ ทำให้นโยบายไม่เกิด และ “ความรู้ทางเทคนิค” ที่ต้องเขียนให้ระบบราชการนำไปสั่งการได้ ซึ่งประชาชนทั่วไปทำได้ยาก ต้องให้นักวิชาการช่วย การทำนโยบายสาธารณะ ไม่ใช่แค่การ รวบรวมคนมาสร้างข้อเสนอ แต่ยังรวมถึงการสร้าง “พันธะความรับผิดชอบ”

(Accountability) ให้เข้มแข็ง ซึ่งเป็นภารกิจร่วมของทุกคนที่จะต้องทำให้เกิดการจับตา การกระตุ้น และผลักดัน การทำนโยบายของภาครัฐ หน้าต่านโยบายอยู่เฉย ๆ คงเปิดไม่ได้ ดังนั้น “ทุกคนต้องเป็นนักขับเคลื่อนนโยบาย” โดยต้องมี 3 อย่าง คือหนึ่ง มีความรู้ ทักษะ ในการวิเคราะห์เชิงนโยบาย สอง มีทักษะการจัดการ จัดสรรคนและวางแผนทางการ ขับเคลื่อนนโยบายได้ตั้งแต่ต้นจนจบ และสุดท้าย มีเชาวน์ปัญญาทางนโยบาย รู้ช่วงขาขึ้น ขาลง ทิศทางการเมือง รู้จักคนที่สามารถพาลงจากดอยได้ เข้าใจภาพกว้างของสังคม และ บริบทของนโยบายที่ขับเคลื่อน และในยุคที่การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ เป็นความหวังในการแก้โจทย์สังคมได้อย่างตรงจุด แต่ข้อเสนอเชิงนโยบายจากเสียงของ ประชาชนกลับ “ติดดอย-ติดหล่ม” การใช้นวัตกรรมเชิงนโยบาย วิเคราะห์ข้อมูลและ ติดตามการทำงานของผู้นำนโยบาย ไปพร้อมกับการหาหน้าต่านโยบายให้เจอ จะช่วย ผลักดันข้อเสนอโยบายลงจากดอยหรือสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ (ไทยพีบีเอส, 2568)

อย่างไรก็ดี ในความเป็นจริงหรือโลกแห่งการปฏิบัติ มีประเด็นปัญหาสาธารณะ (Public Issue) จำนวนมากที่รัฐบาลให้ความสนใจถึงขั้นที่นำประเด็นเข้าสู่วาระทาง นโยบาย (Agenda-Setting) หรือกระทั่งมีการตัดสินใจทางนโยบาย (Policy Decision-Making) ออกมาเป็นรูปธรรม เช่น กฎหมาย นโยบายสาธารณะ บริการสาธารณะ เป็นต้น แต่จะพบได้ว่าสิ่งเหล่านี้จำนวนมากยังคงเป็นเพียงรูปธรรมหรือเป็นเพียงตัวหนังสือใน กระดาษ การนำไปปฏิบัติหรือปรับใช้จริงยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลให้การจัดบริการ สาธารณะหรือดำเนินนโยบายไม่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีหรือตามที่คาดหวังไว้ สำหรับบทความนี้จะนำเสนอวิธีการและเครื่องมือที่ทันสมัยในการวิเคราะห์นโยบาย สาธารณะ โดยจะพิจารณาถึงข้อดีและข้อจำกัดของแต่ละวิธีการ

ความสำคัญของการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ

การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะช่วยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถเข้าใจปัญหาและ ทางเลือกต่าง ๆ ในการพัฒนานโยบาย ซึ่งเป็นการสนับสนุนการตัดสินใจที่มีข้อมูลพื้นฐานที่ ชัดเจน (Dunn, 2016) นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือในการประเมินผลกระทบและ ประสิทธิภาพของนโยบายที่ดำเนินการอยู่ สอดคล้องกันความสำคัญของการวิเคราะห์ นโยบาย คือ การเน้นถึงความสำเร็จในการแก้ไขปัญหา และการแสดงออกซึ่งความ รับผิดชอบของฝ่ายการเมืองที่มีต่อประชาชน ทั้งนี้เพราะ การสนองตอบต่อความต้องการ ของประชาชนนั้นถือว่าเป็นหน้าที่หลักของรัฐบาล เมื่อใดก็ตามที่รัฐบาลประสบความสำเร็จ ล้มเหลวในการสนองตอบต่อความต้องการของประชาชน รัฐบาล นั้นก็ไม่อาจดำรงอยู่ต่อไป

ได้ จึงอาจกล่าวได้ว่า ความต้องการของประชาชนหรือมติมหาชน (Public Opinion) คือสาเหตุสำคัญที่ผลกระทบต่อการกำหนดนโยบาย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี ประชาธิปไตยเชิงปทัสสถาน (Normative Democratic Theory) ที่ถือว่าเป็นการรับผิดชอบของรัฐบาลในการกำหนดนโยบายให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน เพราะหลักประชาธิปไตยนั้นเน้นอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน (Popular Sovereignty) กล่าวคือ ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง โดยการใช้สิทธิในการกำหนดตัวผู้ปกครอง โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง (Election Process) (สมบัติ อารังธวิวงศ์, 2537) ดังนั้นเมื่อประชาชนเลือกผู้นำหรือผู้ปกครองเข้ามา ก็หวังว่าจะเข้ามาแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชนโดยการกำหนดนโยบายที่มีความชอบธรรม

เนื่องจากนโยบายมีความสำคัญดังกล่าวแล้ว ดังนั้นการวิเคราะห์นโยบายเพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้ และทักษะ ตลอดจนเพื่อแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนโดยส่วนรวมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการวิเคราะห์นโยบายก่อนที่จะมีการตัดสินใจกำหนดนโยบายนั้นย่อมทำให้เกิดนโยบายที่สมเหตุสมผล ตรงตามปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง การนำนโยบายไปปฏิบัติย่อมประสบความสำเร็จและผิดพลาดน้อยกว่า การกำหนดนโยบาย โดยมีได้ผ่านกระบวนการ วิเคราะห์อย่างไ้ตามบทบาทของการวิเคราะห์นโยบายมิใช่เพื่อการทดแทนนโยบายเดิมที่มีอยู่ และผลักดันนโยบายใหม่ที่ผู้นำหรือผู้มีอำนาจต้องการ แต่การวิเคราะห์นโยบายนั้นเป็นการแสวงหาทางเลือกนโยบายที่ดีกว่าหรือเหมาะสมกว่า เพื่อแก้ไขปัญหาของประชาชนให้มีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์พัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ให้แก่สังคมโดยรวม (ธัญวรรณ์ แจ่มใส, 2562)

ดังนั้นการพิจารณาการกำหนดและการตัดสินใจนโยบาย จึงจำเป็นต้องมีวิธีการจัดการอย่างเป็นระบบโดยการวิเคราะห์ การพิจารณาเงื่อนไข การระบุปัญหา แนวทางการจัดการกับนโยบาย การใช้ความรู้แก้ไขปัญหา การตระหนักต่อเสียงข้างมาก การพิจารณาความชอบธรรม ความเป็นไปได้ทางการเมืองและการประเมินคุณภาพข้อมูล การเลือกใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างถูกต้องและแม่นยำ การคำนึงถึงการเข้าถึงข้อมูลประกอบการตัดสินใจ การให้ความสำคัญกับหลักฐานและข้อเท็จจริง การตระหนักต่อสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมโดยรวม (Bundi & Trein, 2022)

สรุปได้ว่า การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะช่วยให้เข้าใจปัญหาและทางเลือกในการพัฒนานโยบาย พร้อมสนับสนุนการตัดสินใจอย่างมีข้อมูลและประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เน้นความรับผิดชอบต่อรัฐบาลต่อความต้องการของประชาชนและ

ความสำคัญของหลักฐานในการกำหนดนโยบาย การวิเคราะห์เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างนโยบายที่สมเหตุสมผลและตอบโจทย์สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีการวิเคราะห์นโยบาย

วิธีที่ได้มาจากการวิเคราะห์นโยบายได้มาจากหลายศาสตร์ไม่ว่าจะเป็น รัฐศาสตร์ สังคมวิทยาจิตวิทยา เศรษฐศาสตร์และปรัชญา เป็นต้น อย่างไรก็ตามระเบียบวิธี วิจัยจะเริ่มต้นจาก การกำหนดข้อมูลที่ต้องการ การรวบรวมเอกสาร การสัมภาษณ์ การสำรวจ หลังจากนั้นท การประเมิน และวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ แล้วนำเสนอต่อผู้กำหนดนโยบาย (จุมพล หนีมวนิช, 2552) อาจแบ่งได้ดังนี้

การวิเคราะห์เชิงปริมาณ

การวิเคราะห์เชิงปริมาณใช้ข้อมูลเชิงสถิติในการประเมินผลกระทบของนโยบาย โดยมักใช้แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อคาดการณ์ผลลัพธ์ (Norrande & Wilcox, 2018) การวิเคราะห์เชิงปริมาณช่วยให้เห็นภาพรวมและแนวโน้มของข้อมูล สอดคล้องกัน เป็นการใช้ข้อมูลเชิงตัวเลขและเครื่องมือทางสถิติในการวิเคราะห์นโยบาย เพื่อประเมินผลกระทบ ความคุ้มค่า และประสิทธิภาพของนโยบาย ตัวอย่างวิธีการได้แก่ : การวิเคราะห์เชิงสถิติ (Statistical Analysis): เช่น การใช้การทดสอบสมมติฐาน การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Correlation) การวิเคราะห์ถดถอย (Regression Analysis) เพื่อศึกษาผลกระทบของนโยบายต่อกลุ่มเป้าหมาย (Vose, 2008) การจำลองสถานการณ์ (Simulation): เช่น การใช้โมเดลคณิตศาสตร์เพื่อคาดการณ์ผลลัพธ์ในอนาคต การวิเคราะห์ต้นทุน-ผลประโยชน์ (Cost-Benefit Analysis): เพื่อประเมินความคุ้มค่าของนโยบาย การวิเคราะห์เชิงสถิติขั้นสูง เช่น การวิเคราะห์ความคลาดเคลื่อน (Sensitivity Analysis) เพื่อทดสอบความเสี่ยงและความไม่แน่นอนของผลลัพธ์

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพมุ่งเน้นที่การสำรวจและเข้าใจประสบการณ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิเคราะห์เนื้อหา (Creswell, 2014) วิธีนี้เหมาะสำหรับการศึกษาปัญหาที่ซับซ้อนและไม่สามารถวัดเป็นตัวเลขได้ สอดคล้องกันเป็นการใช้ข้อมูลเชิงเนื้อหาและการตีความเพื่อเข้าใจบริบท ความหมาย และผลกระทบของนโยบาย โดยวิธีการที่นิยมใช้ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น เอกสาร รายงาน การสัมภาษณ์ เพื่อเข้าใจมุมมองและความรู้สึกของผู้ที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviews) เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิง

คุณภาพจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การสนทนากลุ่ม (Focus Groups) เพื่อรับความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากกลุ่มเป้าหมาย การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาแบบเชิงวิเคราะห์ (Thematic Analysis) เพื่อระบุธีมและแนวโน้มในข้อมูลเชิงคุณภาพ การศึกษากรณี (Case Study) เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบและความสำเร็จของนโยบายในบริบทเฉพาะ (Patton, 2002)

การวิเคราะห์นโยบายสามารถทำได้ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งกำหนดโครงสร้างสาระอย่างแน่นอน สำหรับอย่างแรกเกี่ยวข้องกับเอกสารต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอกสารทางราชการ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถแปรเอกสาร จากเชิงคุณภาพเป็นปริมาณได้เช่นกัน ซึ่งนักวิเคราะห์อาจจะต้องใช้ความรู้ทางด้านสถิติและการวิเคราะห์เชิงปริมาณพอสมควร นอกจากนี้ต้องรู้จักการทำแผนภาพ แผนภูมิพาย แผนภูมิ แท่ง ตารางต่าง ๆ และตัวแบบนำมาสร้างสหสัมพันธ์เชิงสถิติ เป็นต้น

สรุปได้ว่า การวิเคราะห์นโยบายใช้ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยเริ่มจากการเก็บข้อมูลและประเมินผลผ่านเครื่องมือทางสถิติและการสัมภาษณ์ รวมถึงการวิเคราะห์เนื้อหาและกรณีศึกษา เพื่อเข้าใจผลกระทบและบริบทของนโยบายอย่างละเอียด

เครื่องมือที่ทันสมัยในการวิเคราะห์นโยบาย

การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics)

ในยุคดิจิทัล ปัจจุบันข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร และธุรกิจไปข้างหน้า ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ไม่เพียงแต่มีขนาดที่ใหญ่ แต่ยังมาจากแหล่งที่มา (Source) หลากหลาย และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics) เป็นกระบวนการที่ใช้เครื่องมือ และเทคนิคเพื่อสกัดข้อมูลที่มีค่า และแปลงข้อมูลดิบให้เป็นข้อมูลเชิงลึกเพื่อช่วยในการตัดสินใจสำหรับผู้ประกอบการ ในบทความนี้จะพาทุกคนไปทำความรู้จักกับการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่กัน (ไทยแวร์ ดอทคอม, 2568) สอดคล้องกันการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ในการวิเคราะห์นโยบายช่วยให้ผู้วิเคราะห์สามารถเข้าถึงข้อมูลที่หลากหลายและมีปริมาณมาก ทำให้สามารถค้นหาความสัมพันธ์และแนวโน้มที่ซ่อนอยู่ในข้อมูลได้ (Kitchin, 2014)

การจำลองสถานการณ์ (Simulation Modeling)

การจำลองสถานการณ์เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการทดสอบผลกระทบของนโยบายที่แตกต่างกัน โดยสร้างแบบจำลองที่สามารถจำลองสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (Sterman, 2000) วิธีนี้ช่วยให้ผู้วิเคราะห์เห็นภาพรวมของผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นจากการตัดสินใจต่าง ๆ สอดคล้องกันการจำลอง (Simulation) คือ การทำงานโดยการสร้างเป็น

แบบจำลองสถานการณ์ขึ้นมาเพื่อทดสอบก่อนการทำงานจริง การสร้างแบบจำลองจำรวบรวมนวิธีการคำนวณและตัวแปรต่าง ๆ มาใช้ในการสร้างรูปแบบจำลองสถานการณ์ขึ้นแทนเหตุการณ์จริง หรือแสดงพฤติกรรมที่จะมีของระบบต่าง ๆ ที่มีมาแสดงไว้บนคอมพิวเตอร์ โดยส่วนใหญ่มักจะการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการทำงาน อาจมีการศึกษาพฤติกรรมที่จะมีหรือยังไม่มี ดูการเคลื่อนไหวของทรัพยากรที่มีในกิจกรรมเป็นรูปแบบที่แตกต่าง ๆ ตามความต้องการ โดยต้องมีการเก็บข้อมูลและสร้างตัวแปรมาทำการวิเคราะห์หารูปแบบที่ถูกต้องจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (ไอโอเคพยู, 2568)

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (GIS)

การใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ที่สามารถแสดงผลข้อมูลในรูปแบบแผนที่ ซึ่งช่วยให้เห็นภาพรวมของปัญหาในบริบททางภูมิศาสตร์ (Longley et al., 2015) สอดคล้องกัน การเก็บข้อมูลผ่านสมาร์ตโฟนหรือแท็บเล็ต (GIS in the Field) ที่รองรับการใช้งานแอปพลิเคชันเอาไว้หลากหลาย รองรับการทำงานภาคสนามแบบครบวงจรด้วยแอปพลิเคชันพร้อมใช้งาน โดยไม่ต้องเขียนโปรแกรม ไม่ว่าจะเป็นแอปพลิเคชันในการรายงานและรับงานต่าง ๆ รวมไปถึงแอปพลิเคชันสำรวจจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม การทำงานด้านภาพถ่ายแบบครบวงจร (Imagery and Raster GIS) ไม่ว่าจะเป็นข้อมูล Imagery และข้อมูลภาพ Raster ตั้งแต่การสร้าง การประมวลผล การจัดการ การวิเคราะห์ และการแสดงผลภาพ เป็นต้น ซึ่งสามารถใช้งานได้ทั้งบน Desktop, Server และบน Cloud (สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ, 2568)

สรุปได้ว่า เครื่องมือวิเคราะห์นโยบายในยุคดิจิทัลประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics) ซึ่งช่วยให้เข้าถึงและค้นหาความสัมพันธ์ในข้อมูลจำนวนมาก การจำลองสถานการณ์ (Simulation Modeling) ช่วยทดสอบผลกระทบนโยบายต่าง ๆ ก่อนนำไปใช้จริง และเทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ผ่านแผนที่เพื่อภาพรวมที่ชัดเจนขึ้น

การประเมินผลนโยบาย

การประเมินผลนโยบายเป็นส่วนสำคัญในการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ โดยมีวิธีการประเมินที่หลากหลาย เช่น การประเมินผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจ (Weiss, 1998) การใช้กรอบการประเมินที่เหมาะสมจะช่วยให้การวิเคราะห์มีความแม่นยำและเชื่อถือได้มากขึ้น

นอกจากนั้น James E. A. (2006) ได้เสนอว่า สำหรับกระบวนการประเมินผลนโยบายสาธารณะนั้น เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับหลายฝ่าย หลายสถาบันการประเมินนโยบายสาธารณะก็อาจกระทำได้ทั้งภายในหน่วยงานของรัฐบาลและหน่วยงานที่มีใช้หน่วยงานของรัฐบาล James E. A. เสนอว่า กระบวนการประเมินนโยบายถ้าพิจารณาในระดับมหภาค (Macro Level) ควรประกอบด้วย การพิจารณาตรวจสอบโดยรัฐสภา (Congressional Oversight) เนื่องจากองค์กรนิติบัญญัติมีหน้าที่ออกกฎหมายซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของการวางนโยบาย นอกจากนี้ ยังมีหน้าที่ควบคุมฝ่ายบริหาร จึงจำเป็นต้องมีการประเมินนโยบายสาธารณะต่าง ๆ ว่าตอบสนองความต้องการของประชาชนหรือไม่ นอกจากรัฐสภาแล้ว หน่วยงานที่ควรทำหน้าที่ในการประเมินนโยบาย คือ หน่วยงานบัญชีกลาง (General Accounting Office) ซึ่งเทียบได้กับสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินของประเทศไทย หน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจสอบการใช้จ่ายเงินของรัฐบาล ซึ่งสามารถใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการวิเคราะห์และประเมินนโยบายได้ เช่น การวิเคราะห์ต้นทุนผลประโยชน์ เป็นต้น นอกจากหน่วยงานดังกล่าวในหน่วยงานของรัฐบาลเองแล้ว ฝ่ายบริหารสามารถจัดตั้งคณะกรรมการประเมินนโยบายเพื่อทำหน้าที่วิเคราะห์และประเมินนโยบายต่าง ๆ แล้วเสนอให้รัฐบาลทราบ ในกรณีที่ไม่มีการจัดตั้งคณะกรรมการประเมินนโยบาย หน่วยงานทั้งหลายก็สามารถทำการประเมินนโยบายได้และควรถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องกระทำอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

การเรียนรู้เกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นเนื่องจากนโยบายสาธารณะเริ่มตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวิเคราะห์นโยบาย การปฏิบัติตามนโยบาย และการประเมินผลกระทบหรือผลที่เกิดขึ้น เพื่อแสวงหาคำตอบ สำหรับคำถามที่ว่า นโยบาย/แผนงาน/โครงการ บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ และเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้แต่ต้นหรือไม่และระดับใด และการวัดต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการและเหตุผลและนำข้อมูลที่ได้มานั้นเพื่อทำการสรุปผล

สรุปได้ว่า การประเมินนโยบายเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยวิเคราะห์ผลกระทบและความสำเร็จของนโยบาย โดยควรมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องจากภายในและภายนอกหน่วยงาน รวมถึงใช้เทคนิคต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำและน่าเชื่อถือ

ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีการและเครื่องมือ

ข้อดี การวิเคราะห์เชิงปริมาณช่วยให้การตัดสินใจมีความชัดเจนและมีข้อมูลรองรับการวิเคราะห์เชิงคุณภาพช่วยให้เข้าใจบริบทและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วน

เสีย เครื่องมือทันสมัยเช่น Big Data และ GIS ช่วยให้การวิเคราะห์มีความละเอียดและหลากหลาย

ข้อจำกัด การวิเคราะห์เชิงปริมาณอาจไม่สามารถอธิบายความซับซ้อนได้ทั้งหมด ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์อาจมีความไม่ถูกต้องหรือไม่สมบูรณ์ การใช้เครื่องมือทันสมัยต้องการความรู้และทักษะเฉพาะทาง

สรุปได้ว่า วิธีการและเครื่องมือมีทั้งข้อดีและข้อจำกัดคือ ช่วยให้การตัดสินใจมีความชัดเจนและมีข้อมูลรองรับและช่วยให้เข้าใจบริบท ข้อจำกัด คือ อาจไม่สามารถอธิบายความซับซ้อนได้ทั้งหมดเพราะบางอย่างต้องการความรู้และทักษะเฉพาะทาง

สรุป

การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนานโยบายที่มีประสิทธิภาพ โดยการใช้วิธีการและเครื่องมือที่ทันสมัยจะช่วยให้การวิเคราะห์มีความถูกต้องและเชื่อถือได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ผู้วิเคราะห์ควรมีความเข้าใจในข้อดีและข้อจำกัดของแต่ละวิธีการและเครื่องมือ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของนโยบายที่ต้องการวิเคราะห์ ซึ่งวิธีที่นำมาวิเคราะห์นโยบายอาจใช้ทั้งการวิเคราะห์เชิงปริมาณ คือ การใช้ข้อมูลเชิงสถิติในการประเมินผลกระทบของนโยบาย โดยมักใช้แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อคาดการณ์ผลลัพธ์นั้น และการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ที่มุ่งเน้นการสำรวจและเข้าใจประสบการณ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิเคราะห์เนื้อหาได้ โดยการนำเครื่องมือที่ทันสมัยมาช่วยในการวิเคราะห์นโยบายทั้ง การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics) การจำลองสถานการณ์ (Simulation Modeling) และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (GIS) แต่สิ่งที่ขาดไม่ได้คือ การประเมินผลนโยบายซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ โดยมีวิธีการประเมินที่หลากหลายสามารถเลือกใช้ได้ ซึ่งจะช่วยให้ช่วยให้เข้าใจผลกระทบของนโยบายอย่างละเอียด ทำให้สามารถวัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวได้ชัดเจน สนับสนุนการตัดสินใจในการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงนโยบายให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จุมพล หนิมพานิช. (2552). *การประเมินผลนโยบาย : หลักการ แนวคิด และการประเมินผล*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ไทยพีบีเอส. (2568). *นโยบายสาธารณะผ่านขาขึ้น แต่ไปไม่ถึงขาเคลื่อน*. สืบค้น 17 เมษายน 2568, จาก <https://policywatch.thaipbs.or.th/article/government-102>.
- ไทยแวร์ดอทคอม. (2568). *Big Data Analytics คืออะไร? รู้จักการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ ให้เกิดประโยชน์*. สืบค้น 17 เมษายน 2568, จาก <https://tips.thaiware.com/2534.html>.
- ธัญวรัตน์ แจ่มใส (2562). *การวิเคราะห์นโยบาย Policy Analysis*. ศรีสะเกษ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2537). *การเมือง : แนวคิดและการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: เอส แอนด์เจ กราฟฟิค.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2549). *นโยบายสาธารณะ : แนวความคิด การวิเคราะห์ และกระบวนการ* (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมารธรรม.
- สมพร เฟื่องจันทร์. (2552). *นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: เฟื่องจันทร์.
- สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ. (2568). *เทคโนโลยี GIS โดดเด่น ร้อนแรงแค่ไหน ในชีวิตประจำวัน*. สืบค้น 17 เมษายน 2568, จาก https://www.gistda.or.th/news_view.php?n_id=6953&lang=TH.
- ไอโอเคทูยู. (2568). *sim การจำลองสถานการณ์ (Simulation) รวมข้อมูล*. สืบค้น 17 เมษายน 2568, จาก <https://www.iok2u.com/article/information-technology/sim-all>.
- Bardach, E. (2012). *A Practical Guide for Policy Analysis: The Eightfold Path to More Effective Problem Solving*. Washington, D.C.: CQ Press.
- Bundi, P. & Trein, P. (2022). *Evaluation Use and Learning in Public Policy*. *Policy Sciences*, 55(2), 283–309.
- Creswell, J.W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Washington, D.C.: Sage Publications.

- Dunn, W.N. (2016). *Public Policy Analysis: An Introduction*. Oxfordshire: Routledge.
- Hogwood, B.W. & Gunn, L.A. (1984). *Policy Analysis for the Real World*. Oxford: Oxford University Press.
- James, E.A. (2006). *Participatory Action Research for educational leadership: Using data-driven decision making to improve schools* Thousand Oaks: CA, Sage Publications, Inc.
- Kitchin, R. (2014). *The Data Revolution: Big Data, Open Data, Data Infrastructures and Their Consequences*. United States: Sage Publications.
- Longley, P.A. et al. (2015). *Geographic Information Science and Systems*. New York: John Wiley & Sons.
- Norrander, B. & Wilcox, C. (2018). *Understanding Public Opinion: A Practical Guide*. Washington, D.C.: CQ Press.
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative Research & Evaluation Methods*. United States: Sage Publications.
- Sterman, J.D. (2000). *Business Dynamics: Systems Thinking and Modeling for a Complex World*. United States: McGraw-Hill.
- Vose, D. (2008). *Quantitative Risk Analysis: A Guide to Monte Carlo Simulation*. New York: John Wiley & Sons.
- Weiss, C. H. (1998). *Evaluation: Methods for Studying Programs and Policies*. New Jersey: Prentice Hall.